

Research Paper

An Analysis of the Position of Spatial Justice in Hormozgan Province Based on the Indicators of Political Organization of Space Compared to Other Provinces of Iran

Syd Jamaladin Mousavi¹, Hadi Veicy², Hojat Mahkouii^{3*}, Ahmad Khademalhosyni³

1- Ph.D. Student of Political Geography, Department of Geography, Najafabad Branch, Islamic Azad University, Najafabad, Iran.

2- Associate Professor of Political Geography, Payame Noor University

3- Department of Geography, Najafabad Branch, Islamic Azad University, Najafabad, Iran.

Received: 2021/06/10

Revised: 2021/08/04

Accepted: 2021/08/05

Use your device to scan and read the article online

DOI:

10.30495/jzpm.2021.28198.3915

Keywords:

Political Space Organization, Spatial Justice, Development, Hormozgan Province

Abstract

Today, one of the most important concerns and issues facing developing countries is the establishment of spatial-social justice, development and finding constructive solutions to achieve this important. In Iran, in 1976, at the suggestion of the Minister of Interior, the Cabinet approved the change of the name of the coastal province, ports, the Persian Gulf islands and the Sea of Oman to Hormozgan province. This province has long been known as the gateway to the Middle East, and now the city of Bandar Abbas, as the largest port on the Persian Gulf, is of great importance in the political and economic considerations of the region. The main purpose of this article is to analyze the position of spatial justice in Hormozgan province based on the indicators of political organization of space (infrastructure and infrastructure, poverty, residential hierarchy, environment) in comparison with other provinces of the country. With qualitative method and descriptive-analytical nature and using library resources, Internet sites have been done with an approach to the theory of hierarchical system of settlements. The results show that Hormozgan province is not in a good position in terms of establishing spatial justice and level of development and the indicators of political organization of space in this province are not properly managed.

Citation: Mousavi, S.J., Veicy,H., Mahkouii, H., Khademalhosyni, A., An Analysis of the Position of Spatial Justice in Hormozgan Province Based on the Indicators of Political Organization of Space Compared to other Provinces of Iran: Journal of Regional Planning. 2022: 12 (45): 157-176.

***Corresponding Author:** Hojat Mahkouii

Address: Department of Geography, Najafabad Branch, Islamic Azad University, Najafabad, Iran.

Tell: 09177047435

Email: hojat_59_m@yahoo.com

Extended Abstract

Introduction

Today, one of the most important concerns and issues facing developing countries is the establishment of spatial-social justice, development and finding constructive solutions to achieve this important. The political organization of space, if not the most important issue of modern governments, is undoubtedly one of the most sensitive and important issues that help the political, social, historical and cultural factors of a society. Political organization of space is the division of a land area based on homogeneous social, environmental, economic, political and administrative factors and boundaries in order to manage and manage the land optimally and the optimal and rational use of resources in order to establish sustainable development and play a political role. In Iran, in 1976, at the suggestion of the Minister of Interior, the Cabinet approved the change of the name of the coastal province, ports, the Persian Gulf islands and the Sea of Oman to Hormozgan province. This province has long been known as the gateway to the Middle East, and now the city of Bandar Abbas, as the largest port on the Persian Gulf, is of great importance in the political and economic considerations of the region. The main purpose of this article is to analyze the position of spatial justice in Hormozgan province based on the indicators of political organization of space (infrastructure and infrastructure, poverty, residential hierarchy, environment) in comparison with other provinces of the country. Inevitably, what is the main issue is what is the situation of Hormozgan province in achieving spatial justice? Measures for spatial political organization in Hormozgan province have been able to bring development and welfare to citizens?

Methodology

This research is an applied research. Based on the nature of the subject, the main question and the research hypothesis, the

findings have been analyzed qualitatively and with the nature of descriptive-analytical method and deductive-inductive reasoning. The main question is that the political organization of space in Hormozgan province has been able to bring spatial justice? In response to this question, the idea that arises is that spatial justice has not been created based on the indicators of political organization of space in Hormozgan province. Therefore, using the collection tools of libraries and Internet sites, the findings of this article have been collected. Indicators of political organization of space, namely infrastructure and infrastructure, poverty, residential hierarchy, environment are considered as indicators studied in this article.

Results and discussion

Spatial organization is closely related to patterns of economic growth and development on the one hand and physical spatial patterns on the other. This organization is done with the two goals of optimizing places and optimizing functions and activities (Ebrahimadeh, 2006: 36). Division of the country is an action that aims to divide the country into smaller units in order to better manage it. In fact, the divisions of a country are the administrative-political and territorial structure of a country in a hierarchical manner, which is formed by dividing the land into smaller units with a special local government system. In shaping and designing the system of national divisions, various principles, goals and considerations must be considered from an economic, functional and formal-physical point of view. According to Figures 1 and 2, in order to achieve spatial justice within the country, objective indicators and the existing situation should be strengthened and used with optimal management. In this case, the government, the people and the land together within the management hierarchy can move and act in the direction of a sustainable space and reduce spatial

anomalies. The levels of political management of space within the country are related to the components of politics, political power, executive power given to the government by the government and based on government strategies to manage the geographical space with the help of institutions and organizations.

It is also important to consider that Iran is one of the countries in which the political organization of space has historical roots. According to the research findings, the political organization of space in Hormozgan province is not well managed and the goals and principles that should have been implemented through the means of dividing the country are not visible in this province. Based on four indicators: infrastructure and infrastructure, residential hierarchy, poverty and environment that have been studied in this article, it was observed that each of these indicators has an unfavorable and difficult situation for the cities and citizens of this province.

Conclusion

The situation of political organization in Hormozgan province was examined in this article with the question that the political organization of space in Hormozgan province has been able to bring about spatial justice? The four indicators studied show this: In the infrastructure index, for example, the situation of transportation routes in the province is unsatisfactory; The railway is available only for Bandar Abbas and three other cities, while this province is

known as the gateway to the country. When the economic situation of the people of the cities of Hormozgan province is looked at and the level of development is considered, this province is considered as one of the deprived provinces with a low level of development. In terms of distribution and dispersion of the population, which should be based on the principles of political organization of the space in such a way that the population is evenly distributed, but Bandar Abbas has the largest population and other cities and villages sometimes do not have a balanced population. Environmental situation and natural disasters the province is exposed to droughts, landslides and earthquakes due to its natural location in the arid and desert climate. The results show that Hormozgan province is not in a good position in terms of establishing spatial justice and level of development and the indicators of political organization of space in this province are not properly managed.

مقاله پژوهشی

تحلیلی بر جایگاه عدالت فضایی استان هرمزگان بر اساس شاخص‌های
سازماندهی سیاسی فضا نسبت به دیگر استان‌های ایرانسیدجمال‌الدین موسوی^۱، هادی ویسی^۲، حجت مهکویی^{۳*}، احمد خادم‌الحسینی^۳

۱- دانشجوی دکتری جغرافیای سیاسی، گروه جغرافیا، واحد نجف‌آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف‌آباد، ایران

۲- دانشیار جغرافیای سیاسی دانشگاه پیام نور.

۳- گروه جغرافیا، واحد نجف‌آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف‌آباد، ایران.

چکیده

امروزه یکی از مهم‌ترین دل‌مشغولی‌ها و مسائل فراروی کشورهای درحال توسعه، برقراری عدالت فضایی-اجتماعی، توسعه و یافتن راهکارهای سازنده برای دستیابی به این مهم است. در ایران در سال ۱۳۵۵ بنا به پیشنهاد وزیر کشور، هیئت وزیران تصویب کرد که نام استان ساحلی، بنادر، جزایر خلیج فارس و دریای عمان به استان هرمزگان تغییر یابد. این استان از دیرباز به عنوان دروازه دریایی خاورمیانه شناخته شده و در حال حاضر شهر بندرعباس به عنوان بزرگ‌ترین بندر حوضه دریای خلیج فارس از اهمیت بسیار زیادی در ملاحظات سیاسی و اقتصادی منطقه برخوردار است. هدف اصلی در این مقاله، تحلیل جایگاه عدالت فضایی استان هرمزگان بر اساس شاخص‌های سازماندهی سیاسی فضا (زیرساخت‌ها و زیربنایی، فقر، سلسله‌مراتب سکونتگاهی، محیط‌زیست) در مقایسه با دیگر استان‌های کشور می‌باشد که با روش کیفی و ماهیت توصیفی-تحلیلی و با استفاده از منابع کتابخانه‌ای، سایت‌های اینترنتی با رویکرد به نظریه نظام سلسله‌مراتبی سکونتگاهها انجام گرفته است. نتایج یافته‌ها نشان می‌دهند که استان هرمزگان از نظر برقراری عدالت فضایی و سطح توسعه‌یافتگی در جایگاه مناسب قرار ندارد و شاخص‌های سازماندهی سیاسی فضا در این استان به درستی مدیریت نشده‌اند.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۳/۲۰

تاریخ داوری: ۱۴۰۰/۰۵/۱۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۵/۱۴

از دستگاه خود برای اسکن و خواندن
مقاله به صورت آنلاین استفاده کنید

DOI:

10.30495/jzpm.2021.28198.3915

واژه‌های کلیدی:

سازماندهی سیاسی فضا، عدالت فضایی، توسعه، استان
هرمزگان

* نویسنده مسئول: حجت مهکویی

نشانی: گروه جغرافیا، واحد نجف‌آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف‌آباد، ایران.

تلفن: ۰۹۱۷۷۰۴۷۴۳۵

پست الکترونیکی: hojat_59_m@yahoo.com

مقدمه

سازماندهی سیاسی فضا اگر مهم‌ترین موضوع دولتهای مدرن نباشد بدون تردید یکی از حساس‌ترین و مهم‌ترین موضوعات می‌باشد که عوامل سیاسی، اجتماعی، تاریخ و فرهنگ یک جامعه را به کمک می‌طلبد. سازماندهی سیاسی فضا تقسیم‌بندی یک پهنه سرزمینی براساس عوامل و محدوده‌های همگن اجتماعی، محیطی، اقتصادی، سیاسی و اداری به منظور اداره و مدیریت پهنه سرزمین و بهره‌برداری مطلوب و منطقی از منابع در راستای برقراری توسعه پایدار و به منظور ایفای نقش سیاسی می‌باشد. انتخاب یک نظام تقسیمات کشوری متشکل از زیرمجموعه‌ها و تقسیم کارکردهای اداری مربوط به آن چیزی نیست که به سادگی به مصلحت اداری مربوط شود. آنچه که در اینجا اهمیت دارد پیوندهای عاطفی و سیاسی میان مردم و مکان است. یکی از مسائل مهم حوزه مدیریت و سیاستگذاری داخلی هر کشور، چگونگی سازماندهی سیاسی فضا است. سازماندهی فرایندی است که طی آن تقسیم کار میان افراد و گروه‌های کاری و هماهنگی میان آنان به منظور کسب اهداف مورد نظر انجام می‌گیرد (Harold, & others, 1993: 357 Carlisle, 1976: 330). در هر واحد سیاسی (کشور مستقل)، برای آسان کردن اداره امور، ایجاد حداکثر کارایی و ... تقسیماتی انجام می‌گیرد، این مسئله حاکمیت ملی و مدیریت سرزمینی را، حتی در دورترین نقاط کشور، ممکن می‌کند (Karimipour, 2002: 27).

عبارت سازماندهی فضا بویژه برای آن دسته از جغرافیادانانی که معتقدند جامعه‌های انسانی تولید کننده فضا هستند سخت خوشایند افتاده و هریک از آنها براساس یک نظم منطقی مرتبط با الگو (مدل‌های) هندسی یا کورم‌ها به بیان چگونگی این سازماندهی می‌پردازند. این دسته از جغرافیادانان، جغرافیا را به ابعاد اجتماعی آن کاهش می‌دهند و همه آن چه را که به طبیعت تعلق دارد از دایره تعلقات فکری خویش بیرون می‌گذارند. و فضا را تنها زاده فعالیت‌های انسانی می‌پندارند. درحالی که فضای زمینی بیش از همه سطحی است از سیاره با اقیانوسها و قاره‌ها که پیکربندی و پستی و بلندی آن ناشی از قدرتهای زمین شناختی عظیم است. از این نظر فضای زمینی یک داده به شمار می‌آید و نمی‌توان به تشریح و تحلیل فضایی پرداخت، بی آنکه به اشکال بزرگ ناهمواری به موانع طبیعی یا به مخاطرات اقلیمی توجه داشت. پرسش اینجاست که چه کسی آنها را سازمان داده است؟ خداوند یا طبیعت؟ چنین پرسشی را می‌توان در مورد پدیده‌های انسانی نیز تکرار کرد: چه کسی با آنها سازمان بخشیده است؟ مثلاً توزیع نابرابر جمعیت از تحول جغرافیا - تاریخ تمدن‌ها در زمان دور حاصل آمده است. در عوض به آسانی می‌توان از سازماندهی راهها و راه آهن که در واقع پاسخگوی نوعی منطق، نوعی نظم و نوعی

سمت و سوی ژئوپولیتیکی است سخن به میان آورد، اما آنچه که از آن یاد شد چیزی به جز عنصری از عناصر تشکیل دهنده فضا برداشتی است بیش از حد ساده شده در مورد پدیده‌های پیچیده که پاره‌ای از عناصر تشکیل دهنده آن برای جامعه‌های انسانی خطر آفرین است (Lacoste & Giblin, 2012: 384).

نواحی سیاسی درون کشورها، از ارکان سازماندهی سیاسی فضا بشمار آمده که از یکسو تعیین مرز و از سوی دیگر تعیین مرکزیت دو موضوع مهم تقسیم‌بندی فضا است و به بیان دیگر، مرکزیت، مجاورت و مرزهای واحد اداری - سیاسی سه مولفه اصلی در تقسیم‌بندی سیاسی فضا (تقسیمات کشوری) بشمار می‌آید (Ameli, 2003: 2). بدین علت، دولت‌ها نسبت به تقسیم فضای سرزمین خود جدیت خاصی دارند. البته سطح اختیارات و قدرت تصمیم‌گیری و کارکرد سیاسی واحدهای تقسیماتی درون کشوری تا حد زیادی تابع نوع دولت و سیستم سیاسی سطح ملی می‌باشد به عبارتی دولت اعم از اینکه بسیط، فدرال و یا ناحیه‌ای باشد نوع سازماندهی سیاسی فضا متفاوتی خواهد داشت (Houshiyar, 2000: 11). در این میان، استان هرمزگان یکی از استان‌های ۳۱ گانه ایران در زمان حاضر است که وضعیت منحصر بفردی در ایران دارد. در بر اساس قانون تقسیمات کشوری سال ۱۳۱۶، آنچه که امروزه استان هرمزگان نامیده می‌شود، جزء استان هشتم و به مرکزیت کرمان بود و بخشهای میناب، قشم و جاسک جزء فرمانداری بندرعباس قرار داشت. در سال ۱۳۳۴ میناب هم به شهرستان تبدیل شد و با بخش‌های رودان - بیابان و حومه، دوران سیاسی نوین خود را آغاز کرده و بخش‌های فین و خمیر به شهرستان بندرعباس افزوده شدند. از مجموع شهرهای بندرعباس و میناب فرمانداری کل بنادر و جزایر بحر عمان تشکیل شد (Statistical Yearbook of Hormozgan Province, 2011). استان‌های فعلی هرمزگان و بوشهر، در قانون ۱۶ آبان ۱۳۱۶ در محدوده استان جنوب قرار داشتند اما در تغییرات بعدی در ۱۹ دی همان سال، استان‌های بوشهر و هرمزگان، به ترتیب در محدوده استان‌های هفت و هشت قرار گرفتند. پس از ایجاد فرمانداری های کل برای اولین بار در سال ۱۳۲۷، دو فرمانداری کل در مناطق جنوبی کشور به نامهای «فرمانداری کل بندرها و جزایر خلیج فارس» به مرکزیت بوشهر و «فرمانداری کل بندرها و جزایر بحر عمان» به مرکزیت بندرعباس تشکیل شدند. در سال ۱۳۴۶، این دو فرمانداری کل منحل شدند و استان «بندرها و جزایر و سواحل خلیج فارس و دریای عمان» به مرکزیت بندرعباس تشکیل شد. در سال ۱۳۴۹، شهرستان‌های بوشهر و دشتستان، از استان بندرها و جزایر و سواحل خلیج فارس و دریای عمان منتزع شد و فرمانداری کل بوشهر نام گرفت. بندر بوشهر، به عنوان مرکز

قانون تقسیمات کشوری در سال ۱۳۸۵ ه.ش ادامه می‌یابد. دومین مرحله دوران معاصر است که از تصویب اولین قانون تقسیمات کشوری و شکل‌گیری حکومت بسیط و متمرکز آغاز شده و تا به امروز ادامه دارد. در هر یک از این دو دوره عوامل متنوع و متفاوتی الگوی تقسیمات کشوری را تحت تأثیر قرار داده است که مهم‌ترین عامل تأثیرگذار در دوران تاریخی وسعت جغرافیایی کشور، و در دوران معاصر شکل متمرکز حکومت بوده است.

احمدی‌پور و میرزایی‌تبار (۱۳۹۰)، در مقاله‌ای با عنوان "نقش احساس مکانی در سازماندهی سیاسی فضا" با روش توصیفی-تحلیلی و با استفاده از منابع کتابخانه‌ای و تحلیل برخی تنش‌های رخ داده در نتیجه فرایند سازماندهی سیاسی فضا در مقیاس جهانی به بررسی روابط متقابل این فرایند و احساس مکانی با تأکید بر نقش احساس مکانی در امر سازماندهی سیاسی فضا می‌پردازد به این نتیجه رسیده‌اند: احساس مکانی از مؤلفه‌های کلیدی در سازماندهی سیاسی فضا است که ارتباط متقابلی بین آنها وجود دارد. به این ترتیب که نه تنها احساس مکانی، زیربنای سازماندهی سیاسی فضا است بلکه چگونگی انجام سازماندهی سیاسی فضا نیز در کیفیت احساس مکانی افراد تأثیر داشته و می‌تواند موجب تحریک احساسات آنان در جهت منفی و یا مثبت باشد.

اطاعت و نیکزاد (۱۳۹۵)، در مقاله‌ای با عنوان تأثیر تقسیم سیاسی فضا بر توسعه منطقه‌ای (مطالعه موردی استان‌های سواحل جنوبی ایران) در این پژوهش که به روش توصیفی-تحلیلی انجام گرفته است، محدودیت‌های توسعه منطقه‌ای، متأثر از تقسیم‌بندی استان‌ها در سواحل جنوبی ایران بررسی شده است. پرسش اصلی مطرح شده در این پژوهش این است که آیا نظام تقسیمات کشوری در سواحل جنوبی، بافرایند توسعه منطقه‌ای همخوانی دارد؟ بنابراین فرضیه مطرح شده این است که با توجه به تغییر گفتمانی از ژئواستراتژیک به ژئواکونومیک، نظام تقسیمات کشوری در سواحل جنوبی، با این فرایند هم‌خوانی ندارد. فرضیه مذکور با تکیه بر تبیین مؤلفه‌های میزان و تراکم جمعیت، توزیع متوازن و بهینه منابع، کمبود منابع آب ایران و لزوم گرایش برنامه‌ریزی‌های ملی به منابع آبی پایدار، مثبت ارزیابی شد. مطابق با یافته‌های، این مقاله، تشکیل استان‌های هرمزگان و بوشهر، متأثر از اندیشه‌های نظامی-امنیتی بوده است.

راحی، مهکویی، خادم‌الحسینی و شمس‌الدینی (۱۳۹۷)، در مقاله‌ای با عنوان بررسی سازماندهی سیاسی فضا در نواحی سکونتگاهی کشور مورد مطالعه: شهرستان کاشان، که با روش کمی-تحلیلی، به بررسی حوزه نفوذ شهرها پرداخته شده است و با بررسی عامل جمعیت به عنوان یکی از مهم‌ترین ابزارهای سنجش در تقسیمات کشوری، به بررسی سازماندهی سیاسی فضای سرزمینی در شهرستان کاشان پرداخته شده است. بررسی

این فرمانداری کل انتخاب شد. سرانجام در ۲۵ مهر ۱۳۵۲، فرمانداری کل بوشهر به استانداری بوشهر ارتقاء یافت. درحال حاضر، این استان دارای ۹ شهرستان، ۲۳ بخش، ۳۲ شهر و ۴۴ دهستان است. در سال ۱۳۵۵، استان ساحلی بندرها و جزایر و سواحل خلیج فارس و دریای عمان به هرمزگان تغییر نام داد (Etaat & Nikzad, 2016 : 233).

وجود جزایر زیبا و مناطق آزاد کیش و قشم و جزایر استراتژیک هرمز، لارک، تنب بزرگ و کوچک و ابوموسی این استان را در زمره پیشانی ایران در تحولات ژئوپولیتیکی و ژئواکونومیکی منطقه خلیج فارس قرار داده است. هم‌اکنون استان هرمزگان دارای ۱۳ شهرستان، ۲۳ شهر، ۳۳ بخش و ۷۱ دهستان و ۱۴ جزیره است که به لحاظ سازماندهی سیاسی فضا از ویژگی‌های منحصربفردی در ایران برخوردار است (Statistical Yearbook of Hormozgan Province, 2016). این استان از دیرباز به عنوان دروازه دریایی خاورمیانه شناخته شده و در حال حاضر شهر بندرعباس به عنوان بزرگ‌ترین بندر حوضه دریای خلیج فارس از اهمیت بسیار زیادی در ملاحظات سیاسی و اقتصادی منطقه برخوردار است. از نقطه نظر نظامی، حضور ناوگان منطقه یکم دریایی در این شهرستان نشان دهنده اهمیت بسیار زیاد آن در معادلات منطقه بوده و از نظر اقتصادی با وجود منطقه آزاد تجاری در این استان، جایگاه خاصی برای استان هرمزگان و کشور جود دارد. لاجرم، آنچه که به عنوان مسأله اصلی مطرح می‌باشد این است که وضعیت استان هرمزگان در دستیابی به عدالت فضایی چگونه است؟ اقدامات برای سازماندهی سیاسی فضایی در استان هرمزگان توانسته است توسعه و رفاه را برای شهروندان به همراه داشته باشد؟

پیشینه و مبانی نظری پژوهش

در ارتباط با پیشینه‌های مطالعاتی انجام گرفته در ارتباط با موضوع مقاله، می‌توان به پژوهشهایی در داخل و خارج کشور اشاره کرد که در زیر آورده شده‌اند؛ جنبه نوآوری مقاله حاضر در این است که در بررسی پیشینه‌ها، مقاله‌ای که به گونه خاص به بررسی عدالت فضایی بر اساس شاخص‌های سازماندهی سیاسی فضا در استان هرمزگان پرداخته باشد مشاهده نشد.

اعظمی و دبیری (۱۳۹۰)، در مقاله‌ای با عنوان "تحلیل نظام تقسیم سیاسی فضا در ایران" که با روش توصیفی-تحلیلی و مبتنی بر استدلال و تحلیل است. در گردآوری داده‌ها از روش‌های گوناگون استفاده شده است و روی هم رفته، مبتنی بر روش کتابخانه‌ای است به این نتیجه رسیده‌اند: تقسیمات کشوری در ایران به دو دوره تقسیم شده است: دوران تاریخی که از شکل‌گیری اولین حکومت سرزمینی آغاز می‌شود و تا تصویب نخستین

مؤلفه‌های جمعیتی در شهرستان کاشان و دیگر شاخصه‌های اصلی از قبیل اقتصادی، گردشگری، تاریخی نشان می‌دهند که در صورت تأسیس استان جدید، کاشان نسبت به سایر مراکز جمعیتی از اولویت بالاتری در جهت بهره‌برداری مناسب از پتانسیل جمعیت منطقه برخوردار است. نقطه جدایی کاشان نسبت به سایر شهرهای پرجمعیت بیش‌تر است. بیش‌ترین فاصله از مرکز استان را کاشان با فاصله ۲۱۵ کیلومتر از میان شهرهای بالای جمعیت سیدضهرانفر دارد. حوزه نفوذ اصفهان ۱۵۵ کیلومتر است. بنابراین فاصله نقطه جدایی ۶۰ کیلومتر است. سایر شهرهای استان اصفهان، نجف‌آباد و خمینی شهر فاصله‌ای کم‌تر از ۳۰ کیلومتر تا اصفهان دارند. در مجموع مقایسه فاصله بر اساس جمعیت نشان می‌دهد که کاشان بر اساس پتانسیل جمعیتی و دوری از مرکز استان، شرایطی مناسب‌تر برای ادعای جداسدن می‌تواند داشته باشد و علت اصلی آن هزینه بر بودن رفت‌وآمدها جهت حل مسائل اداری و مردمی به مرکز استان اصفهان است. نظری، زین‌العابدین‌عموقین، خادم‌الحسینی و مهکویی (۱۳۹۹)، در مقاله‌ای با عنوان تحلیل تقسیمات اداری- سیاسی استان گیلان براساس سازماندهی سیاسی فضای کشور بیان می‌کنند که سازماندهی سیاسی فضا و تقسیمات کشوری از مسائلی مهم است که امروزه دولتها و حکومت‌ها برای اداره سرزمین و تقسیم سیاسی- اداری کشور و در راستای دستیابی به توازن و تعادل فضایی در پی تحقق آن هستند. سازماندهی سیاسی فضا بر اساس معیار و اصولی مشخص و اهداف از پیش تعیین شده در کشور برنامه‌ریزی و اجرایی می‌شود. نابرابری ناحیه‌ای و مکانی از مسائلی است که در امر سازماندهی سیاسی فضا باید مورد توجه قرار گیرد. استان گیلان در کرانه دریای خزر از دیرباز دارای اهمیت بسیار زیادی در ملاحظات سیاسی و اقتصادی برخوردار بوده و از استان‌هایی است که از منظر شاخصه‌های سازماندهی سیاسی فضا مانند تراکم جمعیت، سکونتگاه‌های شهری و روستایی مناسب و ... دارای جایگاهی ویژه می‌باشد. لذا، با توجه به اهمیت موضوع، نگارندگان در این مقاله به روش توصیفی- تحلیلی، پس از جمع‌آوری داده‌ها از راه مطالعات کتابخانه‌ای با استفاده از روش تحلیل ماتریس درصد تبیین تقسیمات سیاسی- اداری استان گیلان براساس سازماندهی سیاسی فضای کشور بر آمده است.

یاتسن^۱ (۲۰۱۱) در مقاله شهرها و مرز به عنوان عناصر تشکیل‌دهنده اصلی فضا اشاره نموده و از مطالعه مرزهای سیاسی، برای درک ساختارها و پیشرفت‌های شهری استفاده می‌کند. این کار در مورد گوانگژو، یک شهر بزرگ در جنوب چین انجام شده

است، اما پیشنهاد این است که این رویکرد فراتر از پرونده چینی قابل توجه است. نویسنده پنج روش گوناگون برای تعیین مرزها (سیاسی، فیزیکی، اجتماعی، فضایی، روانی و کاربردی) را ارائه می‌دهد و معتقد است که تحلیل مرزی باید این پنج جنبه را ترکیب کند. در مورد گوانگژو، اداره شهری متمایز از لحاظ فضایی به عنوان ایجاد مرزهای فیزیکی، اجتماعی و دیگر بشمار می‌رود. این یافته توسط شواهد گوناگون از کارهای نویسنده، از جمله از طریق داده‌ها و مصاحبه‌ها به صورت کیفی، نشان داده شده است. بوفا و همکاران^۲ (۲۰۱۶) در مقاله‌ای با عنوان "تمرکز سیاسی و مسئولیت دولت"، درباره تمرکززدایی قدرت سیاسی صحبت می‌کند. در این مقاله از این صحبت شده است که چه عواملی تعیین می‌کند که در مناطق ناهمگون، قدرت باید متمرکز و یا غیرمتمرکز باشد و اینکه مرزهای سیاسی بر چه اساسی باید ترسیم شود، و به مقایسه و بررسی مزایای سیستم متمرکز نسبت به فدرال می‌پردازد و به این نتیجه می‌پردازد که سیستم فدرال تنها در صورتی که نواحی جغرافیایی ناهمگون باشد مناسب خواهد بود.

اوستروم^۳ (۲۰۱۸) در مقاله‌ای با عنوان "مدل دامنه مدیریت سرزمین" به بررسی انگیزه، الزامات و اهداف برای توسعه سرزمین می‌پردازد. به مسایل سرزمینی شامل مؤلفه‌های مربوط به اطلاعات عمومی اداره زمین از جمله زمین، آب، زیر سطح و بالاتر از سطح زمین می‌پردازد که علاوه بر این به عنوان استاندارد برای نگهداری بالقوه آینده شرح داده شده است.

سازماندهی سیاسی فضا

سازماندهی سیاسی فضا، تقسیم پهنه جغرافیایی یک کشور به مناطق گوناگون از راه استقرار مرزهای قراردادی و نیز تأمین بستر لازم برای رشد متوازن و جلوگیری از رشد نامتوازن تعریف می‌شود (Pourtaheri & et.al, 2011: 31). از سوی دیگر، در یک تعریف کلی‌تر، سازمان سیاسی فضا به بخشی از سطح زمین اطلاق می‌شود که توسط مرز محدود شده و به منظور ایفا نقش‌های سیاسی سازماندهی شده باشد، در واقع سازماندهی سیاسی فضا چگونگی ساخت تعامل فضایی انسان را به منظور ایفای نقش‌های سیاسی را نشان می‌دهد (Houshiyar, 2000 : 11). سازماندهی فضایی رابطه تنگاتنگی با الگوهای رشد و توسعه اقتصادی از یک سو و الگوهای کالبدی فضایی از سوی دیگر، دارد. این سازماندهی با دو هدف بهینه کردن مکان‌ها و بهینه کردن کارکردها و فعالیت‌ها انجام می‌پذیرد (Ebrahimzadeh, 2007). سازماندهی سیاسی فضا برای کنترل و اداره مؤثر سرزمین

2. Bufo & Others
3. Osterum

1. Yatecin

تقسیمات کشوری

تقسیمات کشوری یکی از ابزارهای حکومتی در اداره و کنترل فضای جغرافیای کشور است و تنها در مورد کوچکترین کشورهاست، که امکان دارد از پایتخت یک کشور، بدون اتخاذ یک یا چند طبقه واسط اداری، به گونه کامل و مستقیم بر سرزمین کشور حکومت کرد (Mour, 2000: 251). نظام تقسیمات کشوری بستر شکل‌یابی نظام مدیریت سرزمینی و تشکیلات اداری، تقسیم سرزمین به واحدهای کوچکتر اداری و اختیارات نسبی نظام‌های اداری است. دولت‌ها از نظر اداری- سیاسی، قلمرو کشور را به واحدهای کوچکتر تقسیم می‌کنند. محدوده کشور در نقاط روستایی به آبادی و در نقاط شهری به شهر و در شهرهای بزرگ به محله، ناحیه و منطقه تقسیم می‌شوند. این نظام سلسله‌مراتبی اداری را تقسیمات کشوری می‌نامند که در هر کشوری با در نظر گرفتن سابقه تاریخی، فرهنگ، شرایط جغرافیایی، اقتصادی و سیاسی و متغیرهای دیگر، متفاوت است. فرایند تقسیمات کشوری در ایران بر پایه شاخص‌های تراکم جمعیت بوده است. در واقع تقسیمات کشوری یکی از ابزارهای مهم حکومت برای سازماندهی سیاسی فضای کشور بوده که در ایران نیز سابقه دیرینه‌ای دارد (Ahmadipour & et.al, 2011: 66). در شکل‌دهی و طراحی نظام تقسیمات کشوری، اصول، اهداف و ملاحظات متعددی باید از دیدگاه اقتصادی، کارکردی و شکلی-کالبدی مورد توجه قرار گیرند؛ این اصول و اهداف در جدول ۴ ذکر شده‌اند.

یکی از مهم‌ترین عوامل قلمروسازی بشمار می‌رود که اساس هر حکومتی را تشکیل می‌دهد و از چنان اهمیتی برخوردار است که همانند هوا برای تنفس است (Ansell & Palma, 2002: 2). سازماندهی سیاسی فضا، تقسیم‌بندی یک پهنه سرزمینی براساس عوامل گوناگون محیطی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی به منظور مدیریت پهنه سرزمین و بهره‌برداری مطلوب از منابع است. سطح اختیارات و قدرت تصمیم‌گیری و کارکرد مبانی درون کشوری تا حد زیادی تابع نوع دولت و سیستم سیاسی سطح ملی می‌باشد. دولت‌ها برای اداره سرزمین و اعمال حاکمیت خود ناگزیر از سازماندهی سیاسی قلمرو خود هستند (Mirzaei & et.al, 2012: 622). پیشرفت، توسعه، عدالت محیطی و برقراری امنیت، بنیاد مدیریت سیاسی فضای ملی بشمار می‌وند. که از طریق تقسیمات کشوری به عنوان یکی از ابزارهای اجرای سازمان‌دهی سیاسی فضا، می‌توان به این شاخص‌ها دست یافت (Azami & Dabiri, 2012: 180). تقسیمات کشوری عبارت است از عملی که هدف آن تقسیم کشور به واحدهای کوچکتر به منظور بهتر اداره کردن آن می‌باشد. در واقع تقسیمات کشوری، ساختار اداری- سیاسی و سرزمینی یک کشور به گونه سلسله‌مراتبی است که از راه تقسیم سرزمین به واحدهای کوچک تر همراه با سیستم دولت محلی ویژه شکل می‌گیرد.

جدول ۴- اصول، اهداف و ملاحظات در نظام تقسیمات کشوری

عنوان	اصول و اهداف
نظام تقسیمات کشوری	<p>(۱) تسهیل ارائه خدمات به مردم؛ (۲) تمرکززدایی و در نتیجه الزام بر کوچک‌سازی فضای واحد سیاسی؛ (۳) دسترسی مردم به کانون ناحیه و مراکز خدمات‌دهی؛ (۴) رضایت‌مندی شهروندان و ساکنان از شکل و الگوی ناحیه و تعلق و وابستگی به آن؛ (۵) توسعه پویا، مستمر و پایدار همه‌جانبه؛ (۶) ایجاد فرایند توسعه منطقه‌ای و بارورسازی پتانسیلهای درون مکانی و ناحیه‌ای؛ (۷) تدوین الگوی معیاری برای شناخت نواحی متجانس؛ (۸) فراهم سازی بسترهای توسعه متوازن منطقه‌ای؛ (۹) توجه به مشخصات تاریخی و فرهنگی ناحیه؛ (۱۰) کانون‌یابی در نواحی براساس الگوی معیاری مربوط و تعیین رتبه سلسله‌مراتبی آنها و ...</p>

Azami & Dabiri, 2012 : 180-181

جامعه مدنی، شبکه‌ها، جریانها، ساختها، و... می‌باشد تأثیر می‌گذارد و از آن تأثیر می‌پذیرد. رابطه فضا و سیاست یک رابطه دینامیک و پیش رونده است. فضا در کل شامل، محیط انسانی، محیط طبیعی، ساخت‌های مصنوعی، مردم و جامعه می‌شود، اما سیاست همه قوانین و مقررات، بخشنامه‌ها، استراتژی‌ها، سیاست‌های عملی و برنامه‌های توسعه را در بر می‌گیرد. با توجه به تعریفی که از سیاست

سیاست و فضا و رابطه میان آنها

جغرافیا به لحاظ بنیادی علم فضاشناسی است و به لحاظ کاربردی علم فضاسازی است. سیاست نیز یعنی جوهر حاکمیت، فرمانروایی و اعمال قدرت در جامعه و فضا. همواره بین سیاست و فضا رابطه وجود دارد. سیاست به واسطه حمایت ایدئولوژی و به وسیله نهادهای تصمیم‌ساز و مجری تصمیم بر فضا که متشکل از

مشخص انجام می‌گیرد، اما سوابق مطالعات و نظریات ارایه شده نشان می‌دهد که تأثیر عواملی مانند صاحبان قدرت، نخبگان، گروه‌های نفوذ، سازمان‌های بوروکراتیک و اهداف آنها در فرایند این نوع تصمیم‌گیریها مؤثر واقع شده و در نتایج و انتخاب‌های آن تغییر ایجاد می‌کند. تغییراتی که در مرزبندی‌های سیاسی داخلی کشور یا تقسیمات اداری جنبه سیاسی داشته است، در ارتباط با عوامل کمی و برای انجام اداره [سرزمین] کشور و رساندن سرویس و خدمات و بالاخره ایجاد تعادل در سازماندهی فضایی آینده کشور انجام گرفته است (-2: Shkour & et.al, 2014).

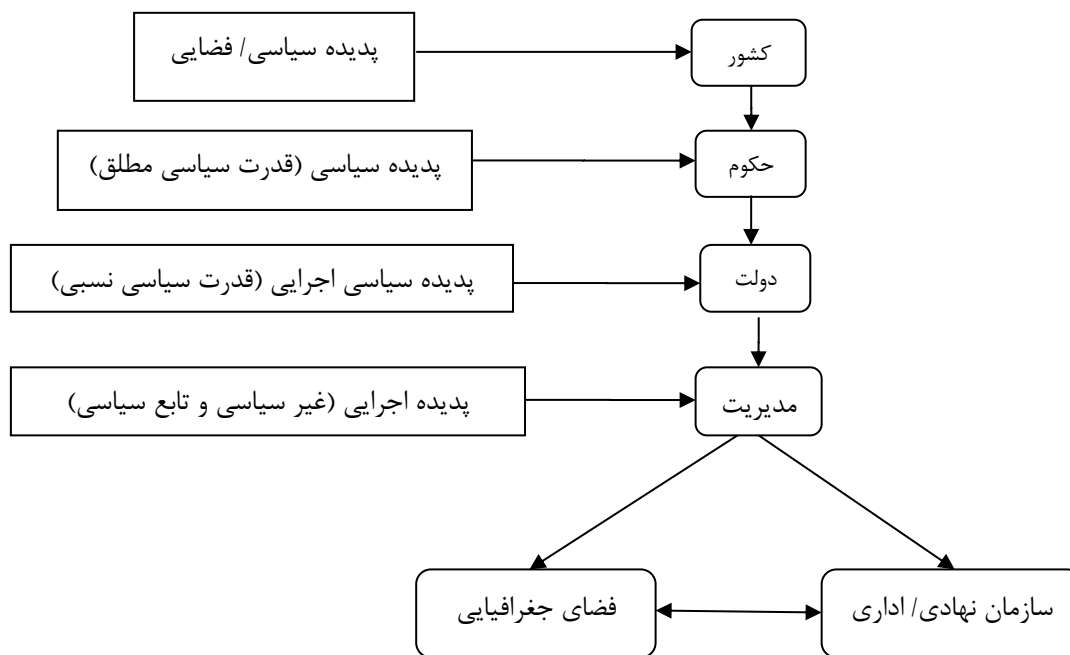
بنابراین، باید گفت که هدف از فرایند تقسیمات کشوری، تأمین خدمات و امکانات برای مناطق و نیز تسهیل حاکمیت دولت تا پایین‌ترین سطوح سیاسی در قلمرو کشور است. برای دستیابی به هدف مذکور، نظام تقسیماتی باید به شیوه‌ای کارآمد طراحی شود تا ضمن حذف عوامل و نیروهای گریز از مرکز، به بیش‌ترین همگرایی و هماهنگی بین مناطق کشور منجر شود تا در نهایت، زمینه‌های لازم برای نیل به توسعه مناطق و نواحی را فراهم آورد و متناسب با پتانسیل‌های هر منطقه، سبب شکوفایی آنها شود. از این رو، شناسایی دقیق و کمی مکان‌ها و مناطق دارای فرصت‌ها و پتانسیل بالای توسعه‌زا، برای حکومت‌های ملی و دولت‌های مرکزی آنها بسیار حیاتی است؛ زیرا این گونه فضاها باید بار تکفل موقت یا حتی دائمی مناطق محروم را برعهده گیرند. تمرکززدایی، توسعه‌یافتگی متوازن سیاسی اقتصادی منطقه‌ای و همچنین، توزیع برابر منابع و امکانات، از اهداف پایه‌ای و ماهوی نظام تقسیمات کشوری است (228: Etaat & Nikzad, 2016). با توجه به اهداف و رویکردی که سازمان‌دهی سیاسی فضا و تقسیمات کشوری به عنوان یکی از ابزارها و راهکارهای سازمان‌دهی سیاسی فضا دارند، استان هرمزگان بر اساس شاخص‌های زیربنایی، سلسله‌مراتب سکونتگاهی، فقر، محیط‌زیست، مورد بررسی قرار می‌گیرند تا چگونگی سازمان‌دهی سیاسی فضا و نحوه مدیریت آن در دستیابی به اهدافش، نمایان شود.

شده، می‌توان نتیجه گرفت که قوانین نیز نباید ثابت باشد و باید جنبه پویا داشته باشند، تا بتواند در برابر کنش فضا واکنش مناسب را از خود نشان دهد. از سوی دیگر، گروه انسانی مقیم به عنوان بخشی از فضا، خود موجودی دینامیک است که با توجه به شرایط زمانی و مکانی نیازهای متفاوتی برای آن ایجاد شده که فضای ثابت و استاتیک نمی‌تواند جواب‌گوی نیازهای آن باشد. بنابراین، سیاست هر کشور باید آنچنان پویا و به روز باشد، که نیازهای جامعه انسانی و فضای زیست آنها را به گونه بهینه و روز آمد برآورده کند. فضای جغرافیایی از یک سو عرصه فرمانروایی و اعمال اراده سیاسی حکومت و تجلیگاه آرمان‌ها و ارزش‌های ایدئولوژیک آن می‌باشد و از سوی دیگر حکومت مسئولیت اداره، تنظیم و تنسيق امور آن را به عهده دارد و متناسب با مقتضیات و شرایط آن و نیز دینامیسم فضایی مربوطه سیاست‌گذاری و نظام تصمیم‌گیری خود را شکل می‌دهد. تحقق فرایندهای مزبور یعنی اعمال اراده سیاسی بر فضا و مردمان آن، مدیریت امور فضا، تأثیرپذیری سیاست‌ها از مقتضیات و دینامیسم فضا با الگوی سلسله‌مراتبی مدیریت سیاسی فضا ارتباط نزدیکی دارد (119: Hafezniya & et.al, 2010).

براساس نمودارهای شکل‌های ۲ و ۳، در درون سرزمین برای دستیابی به عدالت فضایی باید شاخص‌های عینی و وضعی موجود را تقویت و با مدیریت بهینه مورد استفاده قرار داد. در این حالت، حکومت، مردم و سرزمین توأمان با هم در چارچوب سلسله‌مراتب مدیریتی می‌توانند در راستای فضایی پایدار و کاهش ناهنجاری‌های فضایی حرکت و اقدام کنند. سطوح مدیریتی سیاسی فضا درون کشور، در پیوند با مؤلفه‌های سیاست، قدرت سیاسی، قدرت اجرایی که از سوی دولت و بر گرفته از راهبردهای حکومت به دولت داده می‌شود تا فضای جغرافیایی را با کمک نهادها و سازمان‌ها مدیریت کند، قرار دارد. تصمیم‌گیری برای تقسیم یک استان از نوع فرایندهای تصمیم‌گیری عمومی است که متأثر از خطمشی‌های جاری در کشور انجام می‌گیرد. این تصمیم‌گیری می‌تواند نوعی خطمشی‌گذاری ثانویه برای سایر موارد مشابه در سطح کشور باشد. اگرچه به ظاهر با روش عقلایی و براساس یک سیستم

شکل ۲- نمودار مدل سیستمی فرایند سازماندهی فضا (195: Ahmadipour & et.al, 2007)

شکل ۳- نمودار مدل سلسله مراتبی سطوح مدیریت سیاسی فضا
(Hafezniya & et.al, 2010 : 113)

مواد و روش پژوهش

این پژوهش از نوع پژوهش‌های کاربردی می‌باشد. براساس ماهیت موضوع، پرسش اصلی و فرضیه پژوهش، به روش کیفی و با ماهیت روش توصیفی-تحلیلی و با استدلال قیاسی-استقرایی به تجزیه و تحلیل یافته‌ها پرداخته شده است. پرسش اصلی این است که سازماندهی سیاسی فضا در استان هرمزگان توانسته است عدالت فضایی را به همراه داشته باشد؟ در پاسخ به این پرسش، انگاره‌ای که مطرح می‌شود این است که عدالت فضایی بر اساس شاخصهای سازماندهی سیاسی فضا در استان هرمزگان به وجود نیامده است. لذا، با استفاده از ابزار گردآوری کتابخانه‌ای و سایت‌های اینترنتی، یافته‌های این مقاله، گردآوری شده است. شاخص‌های سازماندهی سیاسی فضا یعنی زیرساخت‌ها و زیربنایی، فقر، سلسله‌مراتب سکونتگاهی، محیط‌زیست به عنوان شاخص‌های مورد بررسی در این مقاله در نظر گرفته شده‌اند.

در حال حاضر، استان هرمزگان در حدفاصل بین مختصات جغرافیایی ۲۵ درجه و ۲۴ دقیقه تا ۲۸ درجه و ۵۷ دقیقه عرض شمالی و ۵۳ درجه و ۴۱ دقیقه تا ۵۹ درجه و ۱۵ دقیقه طول شرقی از نصف‌النهار گرینویچ واقع شده‌است. این استان جنوبی‌ترین استان ایران، در ساحل خلیج فارس و دریای عمان و در منتهی‌الیه کریدور شمالی و جنوبی کشور و مساحت ۷۰۶۹۷ کیلومترمربع قرار دارد که در بین استان‌های کشور رتبه ۸ را دارا می‌باشد. این استان از شمال و شمال شرقی با استان کرمان، از شمال غربی و غرب با استان‌های فارس و بوشهر و از شرق با استان سیستان و

بلوچستان همسایه بوده و جنوب آن را آب‌های گرم خلیج فارس و دریای عمان به شکل نواری به طول ۹۰۰ کیلومتر در بر گرفته است. استان هرمزگان با توجه به جایگاه استراتژیک خود و قرار گرفتن در کنار تنگه هرمز به عنوان یکی از حساس‌ترین و حیاتی‌ترین گذرگاههای کشور، همواره از اهمیتی ویژه برخوردار بوده و هم چنین برخورداری از ۱۴ جزیره بزرگ و کوچک با پراکنش سیاسی و امنیتی و نقش مهم و برجسته آنها بر خلیج فارس بویژه تنگه استراتژیک هرمز بر اهمیت استان می‌افزاید. در سال ۱۳۹۵ جمعیت کل استان برابر با ۱,۷۷۶,۴۱۵ نفر بوده است که سهم آن از کل جمعیت کشور برابر با ۲,۲۲٪ بوده است. هم‌چنین، تراکم آن ۲۵,۱ نفر در کیلومترمربع می‌باشد. میزان باسوادی در استان هرمزگان ۸۷,۸٪ بوده که یکی از استان‌های با افزایش میزان باسوادی نسبت به سال ۱۳۹۰ بوده است (Statistical Yearbook of Hormozgan Province, 2016).

با نگاهی به تاریخچه قانون تقسیمات کشوری در ایران مصوب سال ۱۳۱۶ و همزمان بودن این سال با شروع جنگ جهانی دوم (۱۹۳۹) که گفتمان ژئواستراتژیک بر نظام جهانی نیز حاکم بوده است باعث گردیده تا رویکرد و مؤلفه‌های نظامی-امنیتی در قانون تقسیمات کشوری مدنظر قرار بگیرد. استان هرمزگان با موقعیت ساحلی و به عنوان یکی از دروازه‌های واردات و صادرات کالاها برای کشور، متأثر از همین گفتمان ژئواستراتژیک در نظام تقسیمات کشوری شده است. نقش ژاندارمی دولت ایران در دهه ۱۳۵۰/۱۹۷۰ و به عنوان یکی از دو

با بیش از ۹۰۰ کیلومتر و بوشهر با طول ۷۰۷ کیلومتر در تقسیمات کشوری در نظر گرفته شده‌اند. هم اکنون در منطقه سواحل جنوبی، نبود تعادل و توازن، به لحاظ تقسیم‌بندی سیاسی در نقشه تقسیمات کشوری بارز است : (Etaat & Nikzad, 2016 : 228).

ستون در نظریه دو ستونی نیکسون، در اتخاذ مؤلفه‌های نظامی-امنیتی در سازماندهی سیاسی فضای استان‌های ساحلی تأثیرگذار بوده است. شکل هندسی باریک و طولیل برای استان‌های بوشهر (۱۳۵۲) و هرمزگان (۱۳۴۶) در همین دوره گفتمان ژئواستراتژیک، طراحی و تشکیل شده‌اند. استان هرمزگان طولی

نقشه ۱- تقسیمات کشوری و موقعیت استان هرمزگان در سواحل خلیج فارس

<https://www.google.com/search?>

جدول ۱- تعداد جمعیت به تفکیک نقاط شهری، روستایی و غیرساکن استان هرمزگان

نام استان	جمعیت	مرد	زن	خانوار
هرمزگان	۱۵۷۸۱۸۳	۸۰۲۷۵۸	۷۷۵۴۲۵	۳۹۷۴۵۲
نقاط شهری	۷۸۸۴۷۱	۴۰۴۶۸۲	۳۸۳۷۸۹	۲۰۴۵۵۹
نقاط روستایی	۷۸۶۳۷۹	۳۹۶۳۱۲	۳۹۰۰۶۷	۱۹۲۱۹۶
غیرساکن	۳۳۳۳	۱۷۶۴	۱۵۶۹	۶۹۷

Source : Statistical Yearbook of Hormozgan Province, 2016

جدول ۲- تعداد جمعیت به تفکیک نقاط شهری، روستایی و غیرساکن شهرستان‌های استان هرمزگان

نام شهرستان	جمعیت	مرد	زن	خانوار
ابوموسی	۵۲۶۳	۴۱۳۹	۱۱۲۴	۷۱۶
نقاط شهری	۳۴۶۱	۲۴۳۸	۱۰۲۳	۶۲۰
نقاط روستایی	۱۸۰۲	۱۷۰۱	۱۰۱	۹۶
غیرساکن	-	-	-	-
بستک	۸۰۱۱۹	۴۰۹۹۹	۳۹۱۲۰	۱۸۸۲۶
نقاط شهری	۱۶۳۹۴	۸۳۷۳	۸۰۲۱	۳۷۶۰
نقاط روستایی	۶۳۷۲۵	۳۲۶۲۶	۳۱۰۹۹	۱۵۰۶۶
غیرساکن	-	-	-	-
بشاگرد	۴۰۰۰۷	۲۰۱۱۵	۱۹۸۹۲	۹۶۰۰
نقاط شهری	۲۸۵۲	۱۵۹۱	۱۲۶۱	۵۵۴
نقاط روستایی	۳۷۱۵۵	۱۸۵۲۴	۱۸۶۳۱	۹۰۴۶
غیرساکن	-	-	-	-

۱۵۸۱۰۶	۲۸۷۸۷۰	۳۰۰۴۱۸	۵۸۱۲۸۸	بندرعباس
۱۲۱۷۱۶	۲۱۹۳۶۲	۲۲۹۴۹۹	۴۴۸۸۶۱	نقاط شهری
۳۷۰۹۰	۶۸۵۰۸	۷۰۹۱۹	۱۳۹۴۲۷	نقاط روستایی
-	-	-	-	غیرساکن
۳۳۰۴۱	۶۳۱۱۰	۷۱۶۰۳	۱۳۴۷۱۳	بندرلنگه
۱۹۴۰۹	۳۴۵۳۰	۴۱۰۲۱	۷۵۵۵۱	نقاط شهری
۱۳۶۳۲	۲۸۵۸۰	۳۰۵۲۸	۵۹۱۶۲	نقاط روستایی
-	-	-	-	غیرساکن
۱۰۳۵۳	۲۱۰۴۲	۲۱۸۰۱	۴۲۸۴۳	پارسیان
۳۸۴۴	۷۶۲۱	۷۸۲۵	۱۵۴۴۶	نقاط شهری
۶۵۰۹	۱۳۴۲۱	۱۳۹۷۶	۵۹۱۶۲	نقاط روستایی
-	-	-	-	غیرساکن
۱۱۸۵۳	۲۵۴۷۶	۲۷۴۱۵	۵۲۸۸۲	جاسک
۳۹۵۸	۶۲۸۹	۷۵۲۱	۱۳۸۱۰	نقاط شهری
۸۸۹۵	۱۹۱۷۸	۱۹۸۹۴	۳۹۰۷۲	نقاط روستایی
-	-	-	-	غیرساکن
۱۷۶۱۲	۳۳۰۸۶	۳۲۸۰۳	۶۵۸۸۹	حاجی آباد
۶۶۵۸	۱۳۱۹۸	۱۳۲۰۶	۲۶۴۰۴	نقاط شهری
۱۰۳۴۳	۱۸۵۲۵	۱۸۰۱۷	۳۶۵۴۳	نقاط روستایی
۶۱۱	۱۳۶۳	۱۵۸۰	۲۹۴۳	غیرساکن
۱۳۲۶۶	۲۶۱۶۶	۲۶۸۰۲	۵۲۹۶۸	خمیر
۴۹۷۹	۱۰۰۷۱	۱۰۵۸۰	۲۰۶۵۱	نقاط شهری
۸۲۰۱	۱۵۸۸۹	۱۶۰۳۸	۳۱۹۲۷	نقاط روستایی
۸۶	۲۰۶	۱۸۴	۳۹۰	غیرساکن
۲۹۱۱۷	۵۹۸۰۰	۵۸۷۴۷	۱۱۸۵۴۷	رودان
۱۰۳۵۷	۲۲۰۴۶	۲۱۳۱۶	۴۳۳۶۳	نقاط شهری
۱۸۷۶۰	۳۷۷۵۴	۳۷۴۳۱	۷۵۱۸۵	نقاط روستایی
-	-	-	-	غیرساکن
۹۳۰۳	۲۱۷۹۰	۲۱۳۹۵	۴۳۱۸۵	سیریک
۹۲۰	۲۰۷۲	۲۰۶۸	۴۱۴۰	نقاط شهری
۸۴۸۳	۱۹۷۱۸	۱۹۳۲۷	۳۹۰۴۵	نقاط روستایی
-	-	-	-	غیرساکن
۲۸۱۱۸	۵۸۰۲۵	۵۹۷۴۹	۱۱۷۷۷۴	قشم
۱۲۲۰۵	۲۳۳۳۰	۲۴۵۱۸	۴۷۸۴۸	نقاط شهری
۱۶۶۱۳	۳۴۶۹۵	۳۵۳۲۱	۶۹۹۲۶	نقاط روستایی
-	-	-	-	غیرساکن
۵۶۱۴۱	۱۱۸۹۳۳	۱۱۶۷۷۲	۲۳۵۷۰۵	میناب
۱۶۵۷۹	۳۴۶۶۵	۳۴۷۲۶	۶۹۶۹۱	نقاط شهری
۳۹۵۶۳	۸۳۹۶۸	۸۲۰۴۶	۱۶۶۰۱۴	نقاط روستایی
-	-	-	-	غیرساکن

Source : Statistical Yearbook of Hormozgan Province, 2016

جدول ۳ - مشخصات کلی استان هرمزگان براساس آمار سال ۱۳۹۵

میزان	مشخصه	میزان	مشخصه
-------	-------	-------	-------

سهم استان از جمعیت کل کشور	۲/۲۲٪	تراکم جمعیت	۲۵/۱٪
متوسط نرخ رشد سالانه ۱۳۹۵-۱۳۹۰	۲/۳۹٪	توزیع واحدهای خالی مسکونی	۲/۷٪
نسبت جنسی	۱۰۴	میزان باسوادی در جمعیت ۶ ساله و بیش‌تر	۸۷/۸٪
بعد خانوار	۳/۶٪	سهم استان از کل جمعیت مهاجر کشور	۲/۶٪

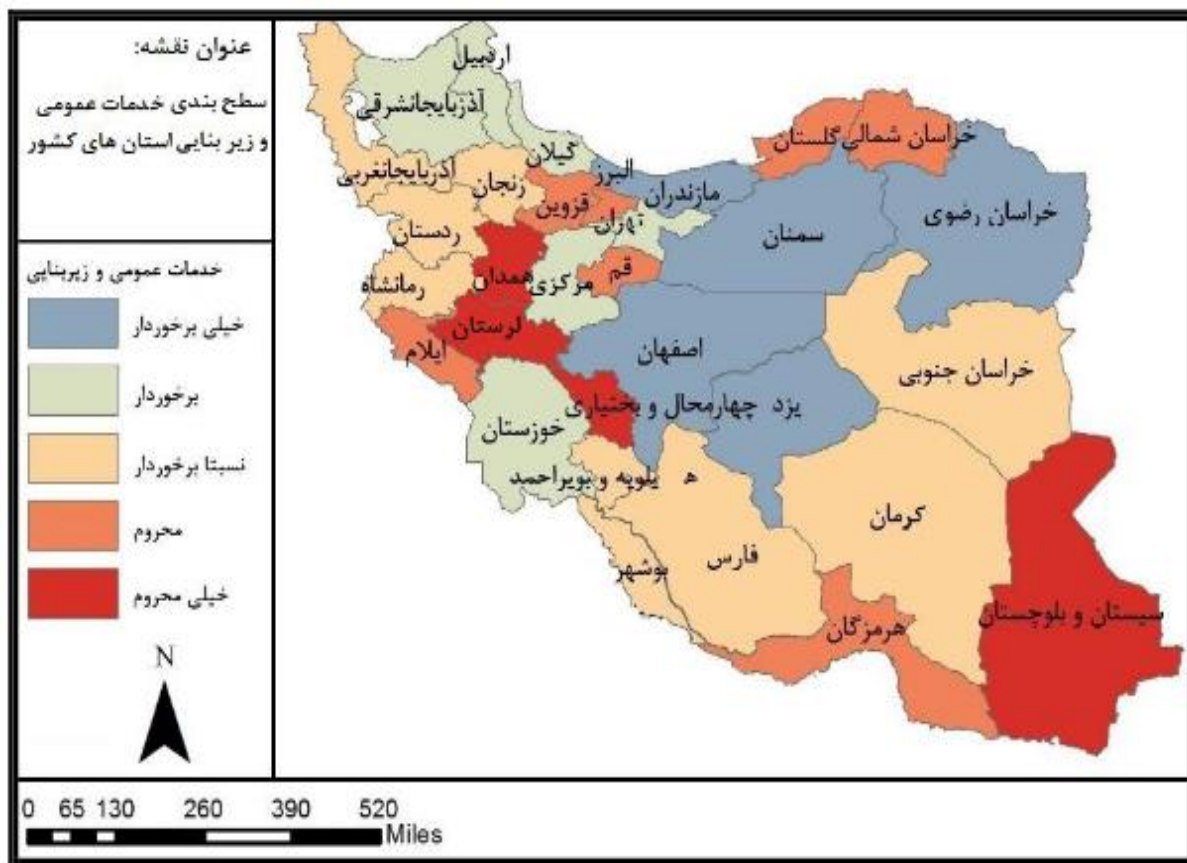
Source : Statistical Yearbook of Hormozgan Province, 2016

بحث و آرایه یافته‌ها

شاخص زیرساخت‌ها و زیربنایی

در بررسی وضعیت زیرساخت‌ها و عناصر کالبدی در توسعه استان هرمزگان وضعیت مناسبی مشاهده نمی‌شود. درحالی‌که نوار ساحلی استان هرمزگان دارای جایگاه ممتازی در جغرافیای اقتصاد ملی است. به گونه‌ای که به دلیل موقعیت ویژه مکانی و برخورداری از امکانات مناسب ترابری، متجاوز از ۴۰٪ از واردات و صادرات غیرنفتی کشور از راه بندرعباس انجام می‌شود و این بندر بزرگ‌ترین مبدأ ورود و خروج کالا در کشور است. بندرعباس با دارا بودن دو بندر شهید باهنر و بندر شهید رجایی به عنوان دو بندر بزرگ تجاری کشور از اهمیت خاصی در اقتصاد ایران برخوردار است. هرچند این استان از راه‌آهن به مرکز، شمال و شمال شرق کشور و در نهایت، به شبکه سراسری راه‌آهن کشور متصل است. اما، به علت این که راه‌آهن وسیله‌ای برای حمل‌ونقل انبوه است، به جز بندرعباس، سایر نقاط استان به گونه مستقیم، نصیبی از امکانات ریلی نمی‌برند چرا که از تعداد ۷۳ ایستگاه واقع در مسیر بافق بندرعباس، تنها در سه ایستگاه سیرجان، گل‌گهر و بندرعباس بارگیری انجام می‌شود و بدین ترتیب، با اینکه در پهنه استان، ایستگاه‌های مسیری فین و حاجی‌آباد از راه‌آهن به

بندرعباس و شبکه ریلی متصلند، ولی مقیاس‌شان در مثلث فضا-جمعیت-فعالیت، با عملکرد انبوه راه‌آهن به هیچ وجه سازگاری ندارد. این اصل در مورد سایر شهرهای استان نیز به سادگی قابل تبیین است. همچنین، ظرفیت و کیفیت تأسیسات فرودگاه بین‌المللی بندرعباس، به هیچ‌وجه شایسته یک بندر تجاری بزرگ که نقش اساسی در ترانزیت جهانی کالا در کشور را دارا نمی‌باشد. این فرودگاه تنها ۲۴۰۰ متر مربع زیربنا داشته و فقط دارای ۲ ترمینال و ۳ پارکینگ هواپیما است. مساحت انبارهای فرودگاه نیز از ۷۰۰ متر تجاوز نمی‌کند. لازم به ذکر است که طرح توسعه تجهیزات و ترمینال‌های مسافری و باری این فرودگاه در حال اجرا است (Ahmadi & et.al, 2016 : 231). در بررسی وضعیت شاخص زیربنایی در مقاله‌ای که امیری و همکاران (۱۳۹۹) آرایه کرده‌اند و در نقشه ۲ نیز مشاهده می‌شود، استان هرمزگان به عنوان یکی از استان‌های محروم کشور مطرح می‌باشد. در این پژوهش مؤلفه‌هایی مانند تراکم راه آسفالت، تعداد دفاتر پست و مخابرات، تعداد ترمینال، تعداد جایگاه مواد سوختی، نسبت خطوط تلفن ثابت به جمعیت، تعداد تعاونی مسافری، تعداد پایانه‌های حمل‌ونقل، تعداد فرودگاه برای شاخص سطح زیربنایی و خدمات عمومی سنجیده شده است (Amiri & et.al, 2020 : 20).

نقشه ۲- سطح بندی استان های کشور بر اساس برخورداری از شاخص های خدمات عمومی و زیربنایی
Amiri & et.al, 2020 : 22

شاخص فقر

بر اساس سه شاخص (سرشمار، فقر و FGT) وضعیت استان هرمزگان نامطلوب است. در دوره ۱۳۹۴-۱۳۸۴ که متوسط نرخ رشد سالانه خط فقر بررسی شده است برابر با ۱۱٪ و متوسط شاخص نسبت سرشمار در طی این دوره برابر با ۱۶/۹٪ بوده است. بیشترین مقدار این شاخص برابر با ۲۹٪ در سال ۱۳۸۷ بود که نشان می دهد ۲۹٪ از خانوارهای شهری استان هرمزگان در این سال زیر خط فقر بوده اند. بررسی شاخص شکاف فقر نیز نشان می دهد که این شاخص در انتهای دوره پنجم توسعه به کمترین مقدار خود رسیده که نشان دهنده کاهش درآمد لازم برای رساندن درآمد فقرا به سطح خط فقر در طول دوره مورد بررسی است. هرچه مقدار این شاخص کمتر باشد شدت و عمق فقر نیز کمتر است. بیشترین مقدار این شاخص مربوط به سال ۱۳۸۴ برابر با ۳۷٪ و متوسط این شاخص در طول دوره مورد بررسی معادل ۲۲/۲٪ بوده است. بنابراین اجرای برنامه های توسعه پنج ساله در دوره مورد مطالعه اگرچه وضعیت رفاهی افراد فقیر بهبود بخشیده است، اما تعداد افرادی که در همین دوره به

یکی از مسایل مهم در ارتباط با نحوه توزیع فضایی ثروت از سوی نظام اقتصاد سیاسی، توجه به ویژگی های هر واحد فضایی، در مناطق گوناگون است. البته در واقعیت طرحریزی و بودجه بندی برای مناطق در سطح کلان، شاخص هایی مانند توزیع ثروت بر اساس واحد سطح، جمعیت و تعداد سکونتگاه های جغرافیایی (شهر و روستا) کمتر دیده می شود. افزون بر این، در بردار زمان، واحدهای هر سرزمینی شاهد رشد نیازها بنا به موقعیت جغرافیایی، اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی، زیست محیطی و پدافندی است و پیشی گرفتن از مشکلات موجود و حرکت به سوی آینده مناسب امری ضروری است؛ ولی بیش تر مناطق کشور، با وجود اینکه مانع جدی و چالش عمده بر سر راه مطلوب سازی و توسعه فضایی آن، کمبود سرمایه می باشد با رکود میزان توجه و اهمیت دهی نظام توزیع ثروت روبرو است. بر مبنای الگوی رشد اعتبارات یا تغییرات شدت توجه به بهره مندی از ثروت در مناطق ایران در دوره ۱۳۹۳-۱۳۸۴ از مجموع ۳۱ استان، ۱۸ استان با کاهش درصدی رشد اعتبارات یا رشد منفی مواجه شده اند که استان هرمزگان با ۰/۲۸٪- رشد منفی داشته است (Afrakhteh & Hojipour, 2015 : 94-95).

بنابراین، می‌توان گفت وضعیت فقیرترین فقر در انتهای این دوره بهبود یافته است (Mohamadiyan & Negahdari, 2018: 217-219). در استان، پراکنش سطوح توسعه نامتعادل بوده و بین شهرستان‌های استان از نظر توسعه‌یافتگی ناهماهنگی دیده می‌شود و این تفاوت و پراکندگی در بخش‌های گوناگون آموزشی، بهداشت و درمان، فرهنگی، ارتباطات و رفاهی و زیربنایی وجود دارد. به گونه‌ای که شهرستان‌های ابوموسی، پارسیان، بندرعباس توسعه یافته و شهرستان‌های بستک، لنگه، حاجی آباد در حال توسعه و شهرستان‌های خمیر، رودان، قشم کم تر توسعه یافته و شهرستان‌های جاسک و میناب در سطح محروم هستند (Taghvaei & Sabouri, 2012: 66)

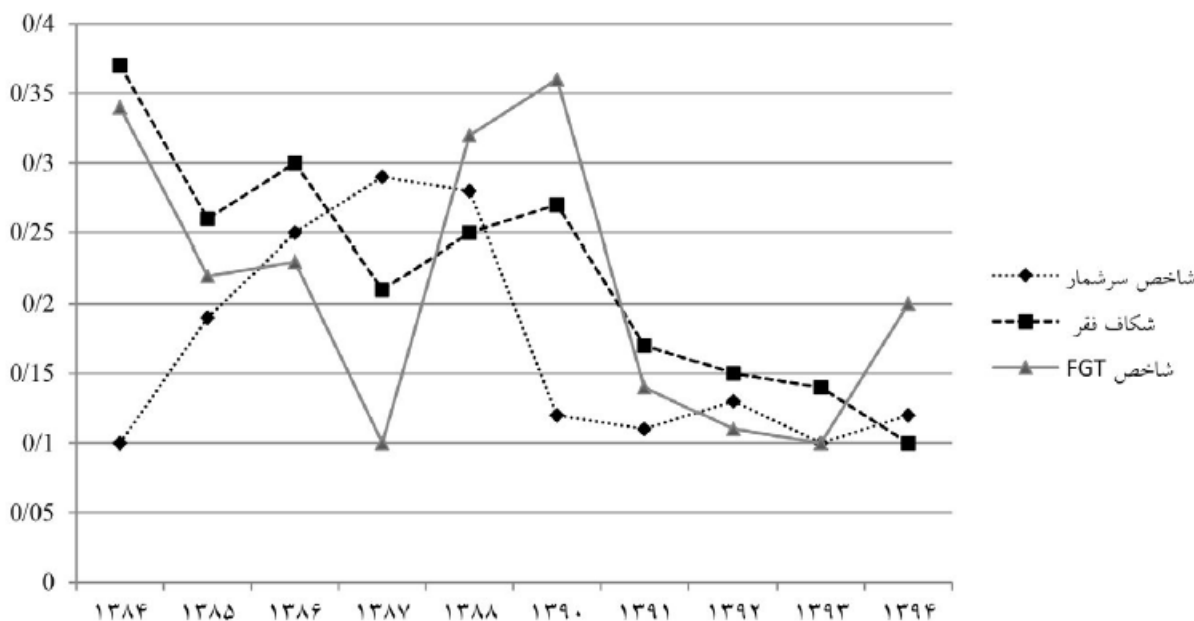
زیر خط فقر رفته‌اند افزایش یافته‌اند. شاخص FGT¹ که به شدت و عمق فقر اهمیت خاصی می‌دهد و هرگونه تغییر در آن نشانگر تغییر وضعیت رفاهی فقرا است، ملاحظه می‌شود که بیش‌ترین مقدار این شاخص در مناطق شهری استان برابر با ۳۶٪ مربوط به سال ۱۳۹۰ بوده است. میانگین این شاخص در مناطق شهری استان هرمزگان در طول دوره مورد بررسی برابر با ۲۱/۲٪ بوده است. بررسی روند حرکت این شاخص در برنامه چهارم توسعه در مناطق شهری استان نشان از بدتر شدن این شاخص تا انتهای این برنامه است. کم‌ترین مقدار این شاخص مربوط به سال ۱۳۹۳ و ۱۳۸۷ برابر با ۱۰٪ بود که نشانگر بهبود وضعیت این شاخص در برنامه پنجم توسعه در مناطق شهری استان هرمزگان است.

نقشه ۳- محروم‌ترین و برخوردارترین استان‌های کشور

Azami & Dabiri, 2012: 191

1. Foster, Greer, Thorbecke

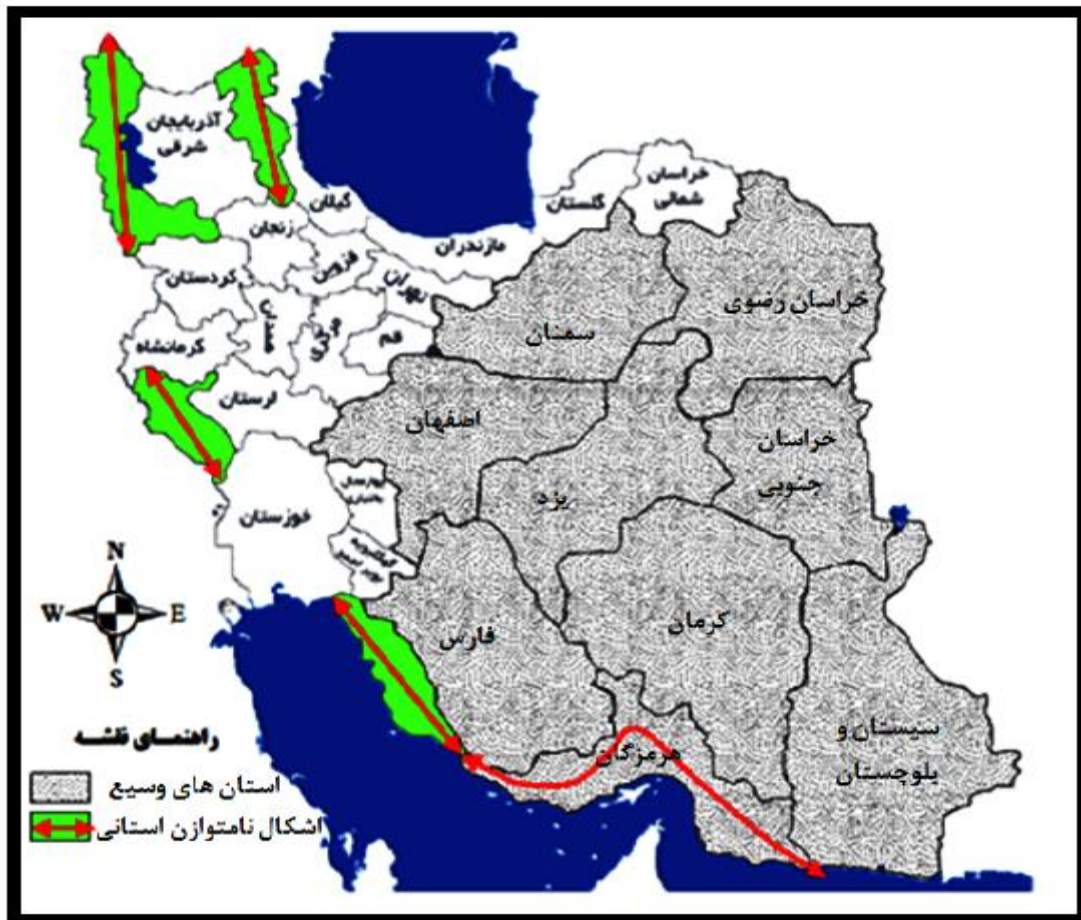
شکل ۵- نمودار روند شاخص‌های فقر در مناطق شهری استان هرمزگان
Mohamadiyan & Negahdari, 2018 : 217

است و در شهرستان ابوموسی با ۵,۲۳۶ نفر کم‌ترین جمعیت سکونت دارند. بنابراین پراکنش نامتناسب جمعیت و فعالیت در نوار ساحلی و در نهایت، سازمان فضایی نامتعادل، نامطلوب و آشفته را باعث شده که امروزه پیامدهای زیانبار آن به صورت "قطب بندرعباس" و دور ماندن و در حاشیه قرار گرفتن برخی دیگر از نواحی دارای قابلیت و امکانات نوار از گردونه توسعه بوده است. همچنین، از نظر بُعد فاصله، مرکز استان یعنی شهر بندرعباس، حداقل فاصله آن با بزرگ‌ترین شهرهای کشور تقریباً ۵۰۰ کیلومتر است افزون بر این، فاصله این شهر تا بوشهر ۹۲۷ کیلومتر، تا شیراز ۶۱۹ کیلومتر، تا کرمان ۴۸۵ کیلومتر و تا زاهدان ۷۴۳ کیلومتر می‌باشد (Ibid : 233). در بین شهرستان‌های استان، جاسک با مساحت ۲۰,۱۴۲ کیلومتر مربع و ابوموسی با مساحت ۶۸ کیلومتر مربع به ترتیب بیشترین و کم‌ترین مساحت را دارند (Taghvaei & Sabouri, 2012 : 55)

شاخص سلسله‌مراتب سکونتگاهی بر اساس (جمعیت، فاصله و وسعت)

با توجه به شکل هندسی استان هرمزگان که در دسته‌بندی باریک و طولیل قرار می‌گیرد؛ نظام تقسیمات کشوری نتوانسته است پراکندگی و توزیع مناسب جمعیت را در این استان به نحو متعادل اجرا کند. «فرایند توسعه نوار ساحلی استان هرمزگان طی سه دهه گذشته سازمان فضایی نامطلوب و نامتعادلی را پدید آورده که در یک نقطه متراکم در قطب بندرعباس جلوه‌گر شده و هرچه از این قطب دور و به نواحی شرقی و غربی و گستره‌های پیرامونی نزدیک شویم، عرصه‌های حاشیه‌ای، پراکنده و دورمانده از روند توسعه بیشتر خودنمایی می‌کنند» (Ahmadi & et.al 2016). (232-233 : براساس جداول ۱ و ۲ جمعیت هر یک از شهرهای این استان نشان می‌دهند که از جمعیت ۱,۵۷۸,۱۸۳ کل استان، تعداد ۵۸۸,۲۸۸ نفر در شهرستان بندرعباس که بیش‌ترین جمعیت

نقشه ۴- استان‌های وسیع و نامتوازن در گستره سرزمینی ایران
Azami & Dabiri, 2012 : 196

شاخص محیط‌زیست

استان هرمزگان به عنوان یکی از استان‌های مرزی ایران که دارای مرز دریایی می‌باشد شناخته می‌شود. موقعیت ساحلی این استان با توجه به مقایسه با استان‌های ساحلی در کشورهای پیشرفته همچون آلمان، باید باعث توسعه‌یافتگی استان هرمزگان شده باشد، ولی این گونه نیست. در واقع، تقسیم شدن مدیریت منطقه ساحلی بین سازمان‌ها و نهادهای گوناگون، فقدان سازوکار هماهنگ‌سازی بین نهادها و سازمان‌های بخشی مسئول مدیریت منطقه ساحلی، مشارکت ندادن جامعه و گروه‌های محلی که به نحوی در بهره‌برداری و استفاده از مناطق ساحلی ذی‌نفع و درگیر هستند، نبود برنامه‌های یکپارچه و هماهنگ در بهره‌برداری از مناطق ساحلی و نبود برنامه‌های آمایشی برای بهره‌برداری از منابع مناطق ساحلی از دلایل اساسی در شکل‌گیری مشکلات و چالش‌های محیطی برای استان هرمزگان است. تقسیم شدن مدیریت منطقه ساحلی استان بین سازمان‌ها و نهادهای گوناگون مانند ایجاد ۱۲ شهر ساحلی با محدوده‌ها و حرم‌های خاص خود، وجود ۷ شهرستان در منطقه ساحلی استان که دارای قلمرو مدیریتی مخصوص به خود هستند و بدون هر گونه ارتباطی با

در استان هرمزگان با حرکت به سمت شرق و جنوب شرق با شهرستان‌های محرومی مانند جاسک و بشاگرد و میناب و رودان مواجه می‌شویم. عقب‌ماندگی و نارسایی‌های موجود در این منطقه بیشتر مربوط به عدم توجه، شناخت و برنامه‌ریزی‌های انسانی می‌باشد تا کمبود منابع و امکانات. به طور کلی عوامل محرومیت و عدم توسعه‌یافتگی شهرستان‌های نامبرده را می‌توان : انزوای جغرافیایی، دسترسی نامناسب به نقاط پراکنده و صعب‌العبور، پایین بودن سطح دانش و تخصص عمومی برای بهره‌برداری از امکانات موجود، حاکمیت قدرت‌های محلی در گذشته و سرانجام عدم توجه حکومت‌های مرکزی برای برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری در این ناحیه در طی تاریخ، محدودیت و پراکندگی منابع طبیعی از جمله آب و خاک، پوشش گیاهی و... دانست. توسعه‌نیافتگی در زمینه‌های اجتماعی و فرهنگی، به طور عدم تعادل در زمینه‌های فضایی- کالبدی و به شکل سکونتگاه‌های روستایی زیاد با جمعیت کم و پراکنده، عدم توزیع مناسب جمعیت و سکونتگاه‌ها و عدم وجود سلسله مراتب فضایی مطلوب و کارآمد انعکاس یافته است (Taghvaei & Sabouri, 2012 : 66).

نتیجه گیری

وضعیت سازمان‌دهی سیاسی استان هرمزگان، با این پرسش در این مقاله مورد بررسی قرار گرفت که سازماندهی سیاسی فضا در استان هرمزگان توانسته است عدالت فضایی را به همراه داشته باشد؟ برای پاسخ به این پرسش، یافته‌های پژوهش نشان می‌دهند که سازماندهی سیاسی فضا در استان هرمزگان نتوانسته است عدالت و توازن فضایی را بوجود بیاورد. اینکه چرا استان هرمزگان براساس آمار به عنوان یکی از استان‌های محروم کشور، می‌باشد سوالی است که باید از مدیران و مسئولان کشوری و استانی پرسیده شود. در نظر گرفتن این نکته نیز مهم است که، ایران از جمله کشورهایی است که سازماندهی سیاسی فضا در آن ریشه تاریخی دارد. همان‌گونه که بررسی‌های تاریخی نیز نشان دهنده این است که نخستین تجربه تقسیم فضای سرزمینی در ایران به دوران هخامنشیان بر می‌شود. به هر روی، هر حکومتی برای قلمروسازی و اداره بهتر قلمرو خود به سازماندهی مناسب سیاسی فضا اقدام می‌کند و این امر را بر اساس عوامل متخلف جغرافیایی، سیاسی، فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و ... انجام می‌دهد؛ به گونه‌ای که تلاش می‌کند قلمرو آن را مانند اعضای بدن از هماهنگی و عملکرد مناسب برخوردار شود و متضمن وحدت ساختاری و کارکردی و به دنبال آن توسعه و امنیت کشور باشد. سازمان‌دهی سیاسی فضا در استان هرمزگان بر اساس یافته های پژوهش، به خوبی مدیریت نشده است و اهداف و اصولی که از طریق ابزار تقسیمات کشوری باید اجرا می‌شده است در این استان نمایان نیست. براساس شاخصهای چهارگانه: زیرساختها و زیربنایی، سلسله‌مراتب سکونتگاهی، فقر و زیست‌محیطی که در این مقاله مورد بررسی قرار گرفته‌اند مشاهده شد که هر کدام از این شاخصها، وضعیت نامناسب و بغرنجی را برای شهرها و شهروندان این استان به همراه دارند. در شاخص زیرساختها و زیربنایی، برای مثال وضعیت راههای حمل‌ونقلی در استان نامناسب است؛ مسیر راه‌آهن فقط برای شهر بندرعباس و سه شهر دیگر مهیا است و این درحالی است که این استان به عنوان دروازه ورود به کشور شناخته می‌شود. وقتی به وضعیت اقتصادی مردم شهرهای استان هرمزگان نگاه می‌شود و سطح توسعه مورد توجه قرار می‌گیرد این استان به عنوان یکی از استان‌های محروم و سطح توسعه پایین مطرح می‌باشد. از نظر توزیع و پراکندگی جمعیت که باید براساس اصول سازمان‌دهی سیاسی فضا به گونه‌ای باشد که به گونه متعادل، جمعیت پخش شده باشد، ولی شهرستان بندرعباس بیش‌ترین جمعیت را درون خود دارد و شهرهای دیگر و روستاها بعضاً جمعیت متعادل و متوازنی را ندارند. وضعیت زیست‌محیطی و سوانح طبیعی استان به دلیل موقعیت طبیعی آن که در اقلیم خشک و بیابانی قرار دارد در معرض

سایر قلمروهای مدیریتی هستند، وجود پهنه‌های مشخص و زیر نظر اداره و نهادهای نظامی، محدوده‌های با کنترل اداره سازمان بنادر و دریانوردی، محدوده‌های زیر نظر نظارت سازمان حفاظت محیط‌زیست اشاره کرد. در این استان، تمام منطقه ساحلی، به سه قلمرو محدوده شهری، حریم شهری و خارج از حریم شهر تقسیم شده است که مدیریت این سه قلمرو در چارچوب قوانین، مقررات و ضوابط یکپارچه و منسجمی انجام نمی‌گیرد که باعث شده است تا روش نظارت و کنترل بر بهره‌برداری از مناطق ساحلی استان با مشکلات بسیاری مواجه شود (Farjirad & Ghorbaninezhad, 2019 : 48-49).

از نظر موقعیت طبیعی، استان هرمزگان در جنوب ایران، در موقعیت بیابانی و خشک قرار دارد و با تهدیدات جدی وانح طبیعی زلزله، سیل و خشکسالی قرار دارد. هر چند با توجه به آمار ارایه شده تاکنون میزان میزان تخریب از سوانح طبیعی مانند زلزله زیاد نبوده است، اما با در نظر گرفتن وضعیت زمین‌ساختی منطقه از نظر پهنه‌بندی و قدرت تخریبی سوانح به وقوع پیوسته از زمان های قدیم تا حال حاضر بخش عمده استان هرمزگان در منطقه با شدت تخریبی ضعیف و ناحیه بندرعباس، بندر خمیر و پل، بستک و قشم در محدوده متوسط قرار می‌گیرند. زمین لغزش یکی از حرکات توده‌های زمین در سطح استان هرمزگان به شمار می‌رود. برای مثال، می‌توان از زمین لغزشی که بتازگی در منطقه سلوبلم شهرستان بندرعباس در حوضه آبخیز شمیل- نیان شناسایی شده است، نام برد. بخش وسیعی از استان را مناطق با خطر وقوع لغزش متوسط در بر گرفته است. در مناطق خشک مانند استان هرمزگان به علت نبودن خاک مناسب، فقدان رطوبت کافی و مواد آلی در خاک، هم‌چنین، خشک بودن آن و به دنبال آن عدم رشد گیاه یا بهره‌برداری بیش از حد از پوشش گیاهی و وجود بادهای شدید شرایط برای فرسایش بادی مهیاست. به دلیل موقعیت خاصی که استان هرمزگان در زمینه‌های گوناگون اعم از کشاورزی، مرتع و صنعت دارا می‌باشد، خشکسالی مشکلات و معضلات بزرگی ایجاد کرده است. بر اساس گزارش سازمان مدیریت بحران این استان در سال‌های ۱۳۹۳-۱۳۸۸، استان هرمزگان شاهد ۷ خشکسالی بوده است. بر اساس این گزارش، در تمامی سال‌های این دوره زمانی، این استان با پدیده خشکسالی روبه‌رو بوده است که از این بین خشکسالی سال ۱۳۹۱ مربوط به شهرستان بندرعباس می‌باشد که میزان خسارت آن ۴۰۰۰ میلیارد ریال برآورد شده است- (Ahmadi & et.al, 2016 : 233-234).

- (۱) استفاده از مدیران و مسئولان مجرب و کارشناس در امور اجرایی برای بکارگیری اصول علمی و عملی استانداردهای موجود برای سازماندهی سیاسی فضا؛
- (۲) موقعیت بندری استان با جدیت تمام از سوی مسئولان مورد توجه قرار گیرد؛
- (۳) پتانسیل‌های استان در زمینه‌های قومی و فرهنگی در راستای برقراری ارتباطات بیش‌تر مردم و مسئولان مورد توجه قرار گیرد.

خشکسالی‌ها، زمین لغزش و زلزله قرار دارد. با توجه به موقعیت استان به عنوان یکی از دروازه‌های ورودی و خروجی کالا برای کشور، ولی سطح توسعه مناسب را مشاهده نمی‌کنیم. لاجرم، روند و وضعیت سازماندهی سیاسی فضا در استان هرمزگان، نامطلوب و نامناسب است. بر این اساس، پیشنهادهایی برای بهتر شدن وضعیت توسعه‌یافتگی استان مطرح می‌شود:

References

- Afrakhteh, H. & Hojipour, M. (2015). "Political economy of space and regional balance of Iran", Quarterly Journal of Space Economics and Rural Development, Fourth Year, Winter, pp. 87-110. (In Persian)
- Ahmadi, S.A., & Zarei, B., & Ranjbar, M.S. (2016). "Geographical Analysis of Security in Border Areas (Case Study: Bandar Abbas)", Defense Policy Quarterly, Volume 24, Number 95, Summer, pp. 233-250. (In Persian)
- Ahmadipour, Z., & Mirzaeitabar, M. (2011). "The role of sense of place in the political organization of space", Environmental Management Quarterly, No. 12. (In Persian)
- Ahmadipour, Z., et al. (2007). "Investigating the Acceleration of the Development of Political-Administrative Spaces in the Country: A Case Study: Iranian Provinces in the First to Third Development Plans (2004-2009)", (2007). Geopolitical Quarterly, Third Year, First Issue, Spring, pp. 22-49. (In Persian)
- Ameli, A. (2003). "Determining the centrality of political-administrative units based on the analysis of the homogeneity of social conditions and accesses using remote sensing and GIS", Master Thesis under the guidance of Zahra Ahmadipour, Tehran, Tarbiat Modares University. (In Persian)
- Amiri, A., Amozegar, S., & Arefi, M. (2020). "Explain the relationship between levels of development and security in the provinces of Iran", Regional Planning Quarterly, Volume 10, Number 40, Winter, pp. 15-34. (In Persian)
- Ansell, Ch. K. & Palma. (2002). Giuseppe Di, On Restructuring Territoriality: Europe and North America, Cambridge University Press,
- Azami, H., & Dabiri, A. (2012). "Analysis of elements of economic-functional and formal-applied threat in the system of national divisions of Iran", Quarterly Journal of Geography and Regional Development, No. 18, Spring and Summer, pp. 199-179. (In Persian)
- Ebrahimadh, E. (2007). "Analytical model in organizing the spaces of the case area: sangan Khash area", Journal of Geographical Research, No. 59. (In Persian)
- Etaat, J., & Nikzad, R. (2016). "The effect of political division of space on regional development (Case study: Provinces of the southern coast of Iran)", Journal of Human Geography Research, Volume 48, Number 2, Summer. (In Persian)
- Farajirad, Kh., & Ghorbaninezhad, R. (2019). "Analysis of the underlying factors of disparity and fragmentation in the management of coastal areas of Hormozgan province", Geopolitical Quarterly, Year 15, Issue 2, Summer, pp. 31-53. (In Persian)
- Gholami, B., Ahmadi, S.A., & Khaledi, H. (2015). "Political organization of space and regional challenges in Iran (Case study of Ilam and West Azerbaijan provinces)", Space Planning and Planning Quarterly, Volume 19, Number 2, Summer, pp. 89-120. (In Persian)
- Hafezniya, M.R., Ahmadipour, Z., & Ghaderihajat, M. (2010). Politics and space, Mashhad: Amirkabir Research Institute Publications, first edition. (In Persian)
- Hoshiyar, M.M. (2000). "Analysis of the pattern of national divisions of North Khorasan (sample: Esfarayen city)", Master Thesis in Political Geography, Tehran: Tarbiat Modares University. (In Persian)
- Karimipour, Y. (2002). An Introduction to the Divisions of Iran, Volume I of the Current Situation, Tehran: Geographical Association of Iran Publications. (In Persian)
- Lacoste, Y., & Giblin, B. (2012). Factors and Thoughts in Geopolitics, Translator: Ali Frasati, Tehran: Amen Publishing. (In Persian)
- Mohammadiyan, S., & Negahdari, E. (2018). "Study of poverty indicators in urban areas of

- Hormozgan province using linear expenditure system during the fourth and fifth development plans”, *Social Welfare Quarterly*, Year 18, Issue 6, Spring, pp. 201-223.
18. Pourtaheri, M. et.al (2011). “The Role of Improving the Levels of Political Space Management in Spatial Development with Emphasis on the Creation of New Provinces (Case Study: Qazvin Province)”, *Geopolitical Quarterly*, Year 7, Issue 3, Fall 90. pp. 16-34. (In Persian)
19. Shakour, A., Zangiabadi, A., & Karimi Ghotbabadi, F. (2014). “Necessities and Reasons of Provincial Divisions in Iran with a Regional Approach (Case Study: Fars Province)”, *Regional Planning Quarterly*, Fourth Year, No. 15, Fall, pp. 1-12. (In Persian)
20. Taghvaei, M., & Saburi, M. (2012). Comparative analysis of the level and extent of social development in the cities of Hormozgan province”, *Journal of Geography and Environmental Planning*, Volume 23, Number 46, Issue 2, Summer, pp. 53-68. (In Persian)